

LO CATALANISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director.—Los originals no's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Carrer de Capmany, número 18
SABADELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Sabadell 2 rals al mes.
Fora 8 » trimestre
Un número sol. 1 »
Anuncis á preus convencionals.

CENTRE CATALÀ

Ab motiu de celebrarse avuy lo tercer aniversari de la fundació del «Centre Català» d'aquesta ciutat, qual acte importantíssim tant ha de contribuir al foment de las sanas ideas del Catalanisme, avansém la publicació del present número pera posar al corrent á nostres llegidors de tots los detalls referents á tan patriòtica festa, á la qual no duptém que Sabadell correspondrà ab sa assistencia conforme als desitjos de sos iniciadors y en obsequi als ilustres literats y poetas de Catalunya que tant nos honran ab sa visita.

Nosaltres, al saludar á tan esforsats campions, que ab abnegació sens límits pregonan per tot arreu la idea de la Patria, fem vots pera que la festa d'aquesta nit, siga un nou pas avançat en lo camí de la regeneració de Catalunya.

UN DOCUMENT QUE FA ROTLLO

La contestació que 'l Gremi de Fabricants y la Cambra de Comers d'aquesta ciutat donaren al Interrogatori formulat per la Comissió pera l' estudi de la reforma arancelaria y 'ls Tractats de Comers, proba fins á la evidencia que abduas importants associacions saben lo que tenen entre mans y qu' en assumptos com del que 's tracta están, en punt á competencia, á una altura envejable.

Lo document que 'ns ocupa, sens esser una obra acabada d'erudició, es prou correcte pera que mereixi los honors de la lectura, sobre tot com á obra literaria. Baix lo punt de vista práctic, tant per son istil com per la competencia y concissió ab que contesta á las preguntas del Interrogatori, mereix totas nostras simpatías y no dub-

tém las mereixerá també de quants coneixen la importancia d'aqueix document, degut á la ploma d'una persona ilustradíssima y molt competent en assumptos arancelaris. Si totas las Cambras de Comers y demás associacions similars haguessin contestat ab termes tan concissos y contundents com ho han fet lo Gremi y la Cambra de Sabadell, á bon segur que la Comissió pera 'l estudi de la reforma arancelaria fallaría lo plet ab arreglo y ab armonía als desitjos del pays productor.

Además de contestar dit document á 8 preguntas, de las 11 de que consta 'l Interrogatori (deixá de ferho a las 9.ª, 10.ª y 11.ª, y 'ns plau consignarho) conté 'l document que 'ns ocupa 6 cuadros demostratius que valen cada un una joya y donan forsa y valor á la autorizada opinió del Gremi de Fabricants y de la Cambra de Comers. Sobre tot la declaració implícita de que ab duas importants associacions opinan *per la no celebració de nous tractats* té tanta importancia pera nosaltres que la creyém digna d'elogi y d'esser imitada de tots los demás centres fabrils cridats á informar sobre aqueix mateix assumpto.

Segueixen á las preguntas tres importantíssims *Apéndices*, que, junts y per separat valen una reputació. En lo primer la forsa dels números val una compensació prompta é immediata y proba los desacerts d'una escola abominant y que mata en flor nostras més afalagadoras esperansas.

L' *Apéndice 2.^{on}* es rahonable y persuasiu, y com l' anterior basa sa llógica en la bondat demostrativa dels números; y en lo tercer hi veyém també la mateixa forsa, mes la que li donan las consideracions expossadas, tals com la de... «Nosaltres en lo mateix período de temps, com si visquessim en un dels planetas qu' hermoſeijan la celestial bóveda y deguessim ésser extranys als fets qu' en aquest succeheixen, havém adoptat una politica económica oposada á la dels demás payssos, y en lloch de pujar havém baixat nostre dret d'aduanas.»

«No es cosa aquesta que 'ns sorprengui certament, acostumats com estém en las qüestions económicas á caminar sempre enrera, baix lo pretext de que així arribarém avants al terme qu' altres nacions alcansaren y pera la nostre ambicioném.»

Tals declaracions nos omplenan de goig, y més encara per son origen: nosaltres hauríam dit lo mateix en igualtat de circumstancias. Proba aixó que quan dels interessos del pays se tracta, tan sovint amenassats per los partidaris del centralisme madrileny, los que més distants semblan estar de nosaltres no poden menys que fernos justicia y propagar lo mateix que nosaltres venim demanant desde fa molt temps.

De tots modos agraïm verament al Gremi de Fabricants y Cambra de Comers sas lleyals y patrióticas manifestacions, ab las quals estém completament d'acort, felicitantlos ensemps per sa brillant defensa dels interessos del treball nacional.

LA INDUSTRIA DE SABADELL

SEGONS «LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA»

En lo número 230 de aquesta important revista hi acaba de descriure 'l senyor García del Real sa profitosa visita per Sabadell.

Diu aixís l'expert cronista continuant sa excursió als nostres establiments:

Hi hà á Sabadell constructors mecànichs molt notables. Ve á ser son degá lo distingit enginyer don Narcís Nunell, á qui ja citarem al parlar del Banch, y que ha deixat en moltes altras obras lo sagell de sa privilegiada inteligencia, entre ellas, en la grandiosa fàbrica de Cuadras, Feliu y Companyia. Es molt conegut, no sols com á creador, per dirho aixís, d'edificis fabrils y comercials, y com á director d'instalacions, si que també com á competentíssim en tota classe de maquinaria y constructor especial d'algunes molt renomnadas, trevalls de mineria y conducció d'ayguas, construcció de màquines de vapor, calderas, turbinas, etc.

Després de saludar al senyor Nunell en son taller de construccions, m'adressaren al de don Arnal Izart, *successor de Bas*, en ocasió en que poguí examinar las diverses màquines que han donat á dit constructor crèdit y profit. Recordo, sobre tot, los motors de gas, pe 'ls quals té privilegi, tipos de un fins á cinch caballs, y lo nou hidro-extractor ó *centrí-fuga*, ab mohiment automàtic y progressiu de velocitat.

En lo taller del senyor Izart s'hi construheix tota classe de maquinaria pera la fabricació llanera; pera rentar, filar y tórcer; telers mecànichs, cilindro enllustrador ó prempsa continua, màquines pera aparells, prempsas de varis sistemes pera vi y oli, turbinas, rodas hidràulicas, y embarrats y transmissions pera fàbricas, sinias y bombas pera minas.

A continuació vaig visitar lo taller dels *Fills de Ramon Baciana*.

—En Baciana es l'úlich constructor en Espanya de màquines triadoras de llana y batanadoras longitudinals—me van dir.

Jo ja las havia vist funcionar perfectament en varias fàbricas, com també á las cardas y metxeras, en qual construcció tant s'hi distingien los senyors Baciana, fentne de continuas, aplicadas á tots los sistemes d'assortits coneguts, descarregadoras (llevadors) etc., etc.

Además, construheixen *batuars*, accessoris de las màquines triadoras, prempsas de gran potencia pera oli y vi y altras industrias.

M'acompanyaren després á *La Constructora Sabadellense*, taller dirigit per don Francesch Durán y Cañameras, qual nom tenia jo ben present desde la Exposició Universal de Barcelona.

En ella, y en la galeria de màquines, hi funcionava un teler mecànich, sistema Jacquart, ab set llansadoras, en condicions de seguritat y velocitat. Fou premiat ab medalla d'or, y avuy se 'l troba en numerosas fàbricas que experimentan diariament sas ventatjas notabilissimas. Dit

reputat mecánich s'ha fet una veritable especialitat en la construcció de telers propis pera la fabricació de tota classe de géneros, patens, casimirs, panyos, flassadas, mantons, etc., aventatjant á molts estrangers per la perfecció de sas máquinas y per sa baratura.

També tingui ocasió d'admirar l'hermós mostruari de géneros de novetat de don Joaquim Casanovas.

Passant á altra mena d'establiments, diu més avant lo senyor García del Real:

En lo carrer de Manresa s'hi veu un elegant edifici decorat ab figuras alegóricas de pedra. Al capdevall de dit edifici, hi há la fàbrica del reputat terrisser don Joseph Escayola, que es un vell en qual fesomia s'hi transparenta tanta bondat com inteligencia y qual amabilíssima rebuda jamay podré oblidar.

Se trobava devant d'un dels forns, dirigint la cuyta d'unas rejolas tant fortas y brunyidas com si fossen de marbre. Lo senyor Escayola sab dar á sos productes consistencia romana y emplea excelent pasta, tant en los rejols y eynas de cunya, com en los objectes que elabora pera adorno de fonts y jardins, y en bonicas estatuas com las de la fatxada de sa casa.

Baixant per la Rambla, cridá ma atenció l'aparador de fotografias d'un artista que fa molts anys resideix á Sabadell, després d'haverse acreditat entre 'ls bons fotógrafos de Barcelona.

Lo senyor Fàbregas, que aixís s'anomena qui modestament posa 'l sobrenom de *retratista* en lo aparador de son taller, sens carregarlo ab los reclams de costum en l'ofici, m'ensenyá retratos de quina admirable semblansa puch respondre y algunas *vistas* d'edificis y paissatjes que l'acreditan com á artista concientsut.

Tot seguit vaig anar á la impremta y litografia del senyor Comas, que ja tingui ocasió de citar un'altra vegada, y al veure sas máquinas y sos trevalladors, veig lo perque fins de Madrit li sian remesas obras á imprimir. Don Joan Comas y Faura pertany á la escola de que 'n sortiren los Rivadeneyra y 'ls Gaspar y Roig; ha estudiat ab gran profit los avenços de la Tipografia, y té un gust depurat en nombrosas probas, si l'una brillant l'altra més. Los llibres, las targetas, las facturas, los documents de crédit y demés feynas que ixen de son establiment, son la admiració de tothom per sa correcció y pulcritut, honrant ensemps á Sabadell.

Una tarde, en lo café, trobant excelenta una copa d'anissat que m'hi varen servir, vaig preguntar per sa procedencia, y 'm respongueren que era de una fàbrica de Sabadell, situada en lo carrer de las Balsas. Quant me digueren lo nom del fabricant, *don J. Clarós y Feliubadaló*, recordi haver vist, y ben acreditat, en varias poblacions sa especialitat de *Anís Badalona*, com també sas aygua nafs, senzilla, doble y triple, y ayguar-dent de canya. Entrí en la fàbrica y vaig veure que s'hi fan anissats de totes classes, aixarops de ponsém y *ayguanaí composta y medicinal Bada-lona*. Atesa la calitat d'aquestos articles, no es estrany que tingan molta sortida, tant pera provincias, com pera Ultramar.

Vaig visitar després la gran farinera *La Sabadellense*, situada á la vora de la estació. Son expert propietari don Gabriel Romeu y Vinyas, demostra ab ella que pot competir ab los més renomats establiments de sa

mena, tant per la puresa de las operacions com per la bondat de la maquinaria.

Y á propòsit d' aixó, es just citar la sucursal que té á Sabadell la acreditada casa de Barcelona *Dietlin y Götz*, al costat de la fàbrica d' en Buxeda: en ella hi he vist màquines pera filats, texits, blanqueig, estampats, aparells, etc., y un dipòsit de pessas soltas, corretjas pera màquines, drogas, productes químichs y articles pera fàbricas.

Prosseguint ma excursió industrial, m' ensenyaren, á la vora dels Escolapis, una fusteria y ebanisteria de proporcions ben dignas de ser mencionadas. Pertany á don *Cosme Cuberta* que hi té al mateix temps fàbrica de plegadors pera pessas, ab una botiga sucursal en lo carrer de Gracia, molt ben assortida de quant se refereix al ram de tapisseria y sos annexos. Regenta aquell taller un artista veterano, á qui havia conegut á Barcelona com á excelent ebanista, don Ricart Serra y Sarró, de quals mans han sortit los més admirables mobles, tan de estil antich com á la moderna. Lo vaig trobar dibuixant un superb armari del sigle XV, obra que li estava encomanada especialment.

* *

Entre mitx de sa excursió industrial se deté 'l cronista á visitar varias associacions de Sabadell, entre las quals li han cridat l' atenció las següents:

Hem vist á Sabadell molt bons Círculs d' instrucció y esbarjo, sent dels més concorreguts lo *Centre Industrial* y 'l *Federal*, que comptan ab bonas bibliotecas y altres elements importants, y que no 'ns detenim á descriure per falta d' espay. Lo local del *Centre Federal* es de proporcions régias. Quant son digne vicepresident lo senyor Pujolá me conduhi al saló de ball una tarde en que n' h havia, y per cert molt animat, no vaig poder reprimir una exclamació de sorpresa, no per la guapesa y elegancia de las balladoras, que ab dir que son fillas d' aquesta terra ningú se 'n deu admirar, sino per la grandiositat del lloch, pujada de punt encara per la senzillesa y bon gust ab que estava arreglat. En la sala-café hi poden pendre asiento cómodament unas 700 pesonas. Jamay oblidaré las atencions que dech als presidents y secretaris dels Centres indicats.

També es molt important y molt concorreguda la *Societat Coral Euterpense Americana*. Segons datos que 'm facilitá son estimat secretari don Manel Mas y Riera, compta ab 600 socis, tots trevalladors. Enfront de sa ben assortida biblioteca s' hi veu un excelent retrato al oli del immortal Clavé, qual música constituheix un cult per la Societat. En lo económic, se troba constituïda com cooperativa, sent dirigida y administrada per una Junta de set socis, que, desde 'l càrrech de president, exerceixen tots los que son necessaris en aqueixas associacions. En altre article ja parlarem del *Ateneo*.

* *

Finalment, lo senyor García del Real se ocupa del Col·legi de la Divina Pastora, qual bonica iglesia d' estil gòtic li cridá la atenció.

Fou fundat en 1884,—diu—y en la actualitat té 120 alumnas, que aprenen primera ensenyansa, escriptura, labors, dibuix, música y alguns idiomas. Lo que m' hi agradá més fou la animació y ordre de las alumnas,

y 'l gust ab que reben las llistons de las tan amables com ilustradas monjas que gobernan dit col·legi. Per lo demés, compta ab recursos propis y ha sigut restaurat ab esplendidesa y gust per lo reputat mestre d'obras de Sabadell, D. Rafael Estany.

Y afegeix:

Lo nom del senyor Estany va adscrit també á la construcció de molts altres importants edificis de Sabadell, com lo Col·legi d' Escolapis, la iglesia de la Misericordia, la bisantina de la Salut, per cert molt bonica, nombrosas fábricas, lo teatre de Cervantes y obras tan principals com la conducció d' ayguas de Tarrassa á Sabadell é islas senceras de casas, de vint anys ensá; de modo que molt justament li pertoca un recort en *La Il·lustració*, per sa iniciativa é inteligencia.

Després de lo qual escriu aquestas ratllas:

Mereix una visita la Casa de Caritat de Sabadell, que enclou l' Hospital y Asil de vells y criaturas hórifanas, y que es sostinguda per la població, senthi de notar l' ordre y netedat que hi regnan.

En la Casa de la Ciutat, que es un edifici molt notable y acreedor á menció especialissima, m' hi serví de *cicerone* lo ilustrat secretari del Ajuntament don Gonzalo Ribas y Tintorer.

Y aquí acaba sos articles 'l senyor García del Real, després de consignar en breus pero sentidas paraulas la excelent impressió que li causá sa visita á la nostra popular Verge de la Salut.

Al despedirnos del distingit cronista de *La Il·lustració Catalana*, no podem menos de donarli las més expressivas gracias per las senyaladas atencions que ha tingut ab la nostra estimada ciutat nadiua.

SECCIO POLITICA

Sembla que 'l senyor Vallés y Ribot torna á la política activa.

Últimament ha pres part en un *meeting* de Tarragona, ahont hi ha fet un discurs molt celebrat per sos cor·religionaris.

En un de sos párrafos, pera veure la necessitat de plantejar las Autonomías Regionals, digué:

Si las circunstancias ho exigeixen deurían los obrers cambiar los instrumentos de sos respectius oficis per las armas, situantse á las voras del Ebro y rebutjar als que no fossin partidaris del federalisme, encara que arribés lo trist cas de tenyir las cristallinas ayguas de vermell, en las que 's transparentarian los treize Estats catalans y las estrellas del cel catalá, pera rebrer després del triomf ab un abrás de perdó als adversaris.

Llástima que una declaració aixis surti de boca d' un republicá incondicional.

Perque, la forma federal no pot existir també ab la monarquia?

Donchs pera nosaltres tant es que vinga ab una ó altra forma de govern. De-vant lo principal, 'ls accessoris nos importan ben poch.

Aixís ho regoneix implicitament lo mateix senyor Vallés y Ribot, quan en lo dinar subsegüent al *meeting* los hi deya á sos cor·religionaris:

No vos limitéu á defensar la república. Lo mal naix del sistema tant ó mes que de la forma de govern. Quan son unitarias, portan las repúblicas en lo fons de sas institucions lo virus monárquich y son impotents contra 'l parlamentarisme y 'l caciquisme. Deveu probar que sols per la federació 's pot purgarlas dels presents vicis. L'Estat ho es avuy tot y tot ho avassalla; deveu demostrar á nostres enemichs que no hi haurá ni verdadera llibertat, ni verdader orde, mentres no se 'l redaheixi á dirigir la vida exterior de las provincias, los serveys d'índole general y 'ls negocis internacionals. Nostre programa polítich, be 'l sabeu, está principalment en privar al Estat de tota ingerencia en la vida interior de las regions y 'ls municipis. Patentisat com per aquest medi ho deixém en sas funcions llegítimas, lo desarmém contra 'ls comicis, lo separém bruscament de sos cacichs, li disminuim los gastos, li simplifiquém l'administració y li obrim amplias vias per ahont pugá portar la nació á la prosperitat y al prestigi entre las demás naciones.

Per nostre sistema, lluny d'empetitir l'Estat, l'engrandim. L'apartém de las miserables lluytas en lo que avuy consúm sas forsas, li confiém los suprems interessos de la patria, li facilitém aquí la unió de Portugal y Espanya, y en las oposadas costas del Atlántich la benafactora y fecunda amistat de las repúblicas de América, nostras germanas per la llengua y per la sanch.

No deurá temer allavors la insurrecció de las colonias: las hi permeterém que 's governen per sí mateixas, los hi donarém assiento en nostras Corts, no 'ls hi exegirém mes tributs que 'ls que proporcionalment los hi correspon pera cubrir los gastos generals de la República, las defensarém contra la ambició d'altres naciones y posarán empenyo en seguir unidas á la que d'opresora haurá passat á ser escut de sa llibertat y son dret.

Decididament es lo senyor Vallés y Ribot l'home que, quan deixa parlar á son cor, mes s'aproxima als ideals catalanistas.

La desgracia es que aquestos quedan velats molt sovint per las exageracions del doctrinari intransigent.

O lo que es mes probable, quedan en son lloch devant l'empenyo del polítich que, pera arribar á certa altura, juga ab las massas exitant y amanyagant sos sentiments mes reprobables.

Siga com siga, es de lamentar lo patriotisme á mitjas del senyor Vallés y Ribot.

Després de tants obsequis com ha rebut en sa excursió política 'l sub-gefe carlí, senyor Marqués de Cerralbo, sembla que també ha hagut d'aguantar algun contratemps de xiulets en Manresa é Igualada.

Que li trasmeti aquesta serenata á don Carlos.

Pera que ell se convensi de quant se l'estima á Catalunya.

A copia de cridar, ja han sortit los gaditans ab la seva.

Lo Govern ha acordat concedilshi la construcció d'un nou barco.

Y aquellas amenassas ¿saben com han acaba?

Nombrant á n' Sagasta fill adoptiu de Cádiz y aplicantli son nom á un carrer; y regalantli un rich álbun al Ministre de Marina, pera provarli la gratitut, etz.

¡Vaja! aquesta conducta tant servil honra molt poch als gaditans, que com á bons andalusos, son volubles á mes no poder.

Un altre dia per qualsevol tonteria, esborrarán lo nom d'en Sagasta del carrer que 'l porti, y potser li reclamarán son álbun al senyor Romero Moreno.

Aixís anavan á ferho ab en Moret, qual nom en altra ocasió 'ls entussiasmá, y ara 'ls hi despertava horror y odi.

Després d'aquestos servilismes ¿qué té de particular que á nosaltres nos diguin *los rebeldes catalanes*?

Se parla en Barcelona de fundar un *Círcul de la Joventut Conservadora*.

¡Malaguanyada joventut!

Hi ha entre 'ls polítics madrilenys gran saragata per la supressió d' algunes Audiències.

Los diputats que tenen compromisos no 'n son partidaris; los altres sí.

Naturalment los ministerials son los mes obligats per sas circumstàncies; y per aixó 'l Govern está en contra de la supressió.

En cambi 'ls conservadors son los mes lliures d' obligacions; y per aixó predican las economías.

No obstant, alguns conservadors dels grossos se troban en cas apurat per sos compromisos; y fins s' han insolentat ab son *gefe*, qui 'ls ha excomunicat com ho podria fer lo Sant Pare.

¿Voleu encara mes grollerías en lo joch de la política espanyola?

Ab la nova divisió territorial dels districtes pera eleccions, sembla que 'n sortiran perjudicats alguns diputats que ja tenen, com se sol dir, *districte propi*.

Un d' ells es lo senyor Romero Robledo, qui se 'n queixá al senyor Sagasta.

Y aquest li contestá ab gran frescura.—Aixó ray: prou es fácil d' arreglar; jo 'l proposaré pera que ocupi un lloch en la Comissió dictaminadora, y d' aquesta manera podrà *V. vetllar per la conservació sencera del seu districte*.

Lo senyor Romero Robledo accepta reconegut...

Y aixís se nombran totas las Comissions que fan la desdítja del pays.

Aném al extranger:

Lo discurs de la Corona llegit en lo Parlament britànich, revela la poca confiança que tenen ja 'ls conservadors inglesos de resoldre 'ls conflictes de Irlanda ab los usats procediments: en lo citat document se parla de la idea de constituir una confederació ab los Estats que formen aquell Imperi, y 's diu també que 'l Govern de la reyna pensa presentar un projecte de llei sobre administració local d' Irlanda y un altre del mateix caràcter relatiu de Escocia.

Si de tot aixó se 'n compleix la mitat, ja podrán dir los autonomistas que fins entre 'ls tossuts conservadors d' Inglaterra ha fructificat poch ó molt la bona llei que aquells no 's cansan de sembrar.

Pero no cal demostrar que si 'ls conservadors inglesos sembla que comensan á interessarse per Irlanda, es porque 'ls liberals gladstonians ja 'ls hi comensan á trepitjá 'ls talons.

Últimament en unas eleccions parcials del districte de Saint Pauvrass, lo candidat gladstoniá Bolton ha derrotat al ministerial Grahans, essent aixís que 'l tal districte havia estat sempre monopolisat per l' element conservador.

Al proclamarse 'l resultat en la Cambra inglesa esclatá l' entusiasme dels parnellistas, victorejant á Lord Gladstone.

Y á tot aixó Irlanda caminant rectament á sa Autonomia.

Que es lo que convé.

IMPRESIONS SOBRE LA DARRERA TRAJEDIA D' EN GUIMERÀ

II

Senyor don Antoni de P. Capmany.

Amich Capmany: Li parlava en ma primera carta del género de la tragedia *Rey y Monjo*. En ella y á mesura que 's va acostant lo desenllás,

encara que las passions sian humanas, se va convertint tot en extraordinari y superior á lo que veyém cada día en lo mon real. Aixó es causa de que l' autor al escriure insensiblement se vaja rodejant d' una atmósfera de grandiositat y de elevació que sens adonarsen tampoch, lo porta al paroxisme de las situacions. Una volta en éll, es clar que no sent, ni pensa, ni parla ó fa parlar á sas creacions, com exigeixen los naturalistas á *outrance*.

¿Vol dir aixó que la obra resulti exagerada y fora de lo verossímil? Nó, de cap de las maneres. Pósis al espectador en las situacions d' época y de caràcter en que 'n Guimerá coloca á sos personatjes y veurém si obran diferentment atenent á sas condicions personals. Lo que faria un espectador del dia fora expressarse en altres termes, pero produhiria iguals confictes y aixó 'm porta á parlar de la forma.

A la forma literaria 's deu tota la diferencia que 's trova entre *Rey y Monjo* y qualsevulga obra d' igual forsa, pero d' aquest género naturalista que 's va introduhint avuy en lo teatre. Aquest género, alsant bandera de naturalisme, vulgarisa las obras y fins als artistas. Recordi, Capmany, quants d' actors y actrius de la terra y fins extrangers han vingut aquí, y 'ns han deixat fret al públich perque ab tot y la seva naturalitat indiscutible, no han lograt interessarlo poch ni molt.

Y es perque 'l teatre per més que 's diga té un fondo de convencional que no logrará may cap autor ferlo desapareixe; qui més ne fuji menos aplausos y menos emocions produhirá en lo públich. Lo naturalisme en lo teatre té certs límits; es com lo naturalisme en la arquitectura. Al menos jo ho crech aixís. Pera expressar ideas ó efectes arrancats de la naturalesa, es precis no oblidar los medis d' expressió de la arquitectura y del material sobre quin s' opera.

Encara que 'ls capitells, frisos y gárgolas de la edat mitja presentes sin plantas, personas ó animals, sempre era colocantlas dins d' una pauta procedent del art del dibuix, cumplint ab las lleys del contrast de masses y de composició decorativa.

Aquesta composició decorativa del exemple que he citat es ni més ni menos que 'ls versos en la tragedia d' en Guimerá. ¡Pobre d' éll y de nosaltres que, creyent als qui 'l bescantan perque fá género passat de moda, escrivís sas obras portat d' un naturalisme exagerat!

Mes deixo aquestas digressions proclamant ben alta ma modesta opinió (que va de V. á mí, passant pe 'ls ilustrats llegidors de LO CATALANISTA), qu' es la de que 'ls personatges de *Rey y Monjo* pensan, senten, parlan y obran tal com los hi pertoca, atenent l' época, los respectius caràcters y la lluyta de passions motivadas, que 's desenrotlla en la tragedia.

Desde 'l final primer en lo quin un cop comensada la misa 's va anun-

ciant vers per vers la mort del *Rey Alfons*, arribant al cim de la confusió quan *Ramir* rebrega lo testament y 'l trosseja ab los valents mots:

«¡De genolls! si no de grat trenquéuvos
Com á fusta corcada. A terra! A terra!
Aixís tothóm: un mateix rey y un poble.
Del pergami faig trossos, nó del regne.»

y després

«Y ara alseuvos, senyors, y acabém l' obra!»

¡Quina transició més notable, fins á la calma solemnia ab que s' acaba l' acte!

Y després, quina impressió deu causar al públich l' acte segon ab son comensament d' exposició en que s' acaba de retratar la traydoria d' *Atarés* y las escenas del despertar del Rey quan se fá llegir per *Fra Guisla*!

Per poch que l' actor ho interpreti bé (y jo crech ab en Bonaplata), l' escena ab *Ximena* y després la del mateix Rey ab *Agnés* en que gosa sentintla á ella, deuen conmour!

«Qué grata es sa calor! Qué dolsa aroma!
Qué hermosa es á mos ulls! Font regalada!...
pomell de rosas... buch de mel puríssima!...»

Noms carinyosos que semblan trets del *Cántich dels Cántichs* y que van á acabar ab aquell desdenyós final en que *Agnés* se li abraça als genolls perque no la abandoni y éll li deixa caure ab solemnitat damunt sa febrós testá, los següents mots que 'm feren esgarriar al llegirlos:

«¡Quánt més fort m' abresséu, més, ay, senyora,
més s' enfonza 'l cilici en la carn viva!»

No vull citar més detalladament per no ferme pesat. Com sospito que ja ho estich fent, poso punt final y torno á oferirme bon amich y company.

BONAVENTURA BASSEGODA.

Febrer, 1890.

ALS CATALANS ⁽¹⁾

A mon benvolgut amich EN MANEL FOLGUERA Y DURÁN

Quan renaix la primavera
¡quins sótrachs á dins del pit
¡quin caliu de fé sencera
¡quina empenta de dalit!
Catalunya la estimada,
si ara jaus endogalada
ja vindrá, ja, la estrebada
quan l' amor haja florit.

Los aucells ab sas canturias

lloharán la llibertat
en las serras y planurias
¡quina odor del temps passat!
En los pobles y masías
en ciutats y conrerías
vessarán las alegrías
quan lo jou sia enterrat.

—
L' esperit podrá enlayrarse
¡tant raquílich que avuy jau!

(1).—Aquesta composició fou llegida 'l diumenge passat en lo dimar que tingué lloch á Barcelona pera celebrar lo felís éxit de la causa instruhida contra LO CATALANISTA per sa defensa de las lleys de terra.

y lo cor podrá esbrayarse
que no es fet per viure esclau;
las naciones que 'ns son germanas
cridarán de goig ufanas;
á las que sols son tiranas
'ls dirém ¡Adeusiau!

—
Cada terra fa sa guerra;
¡quina guerra que farém!
desde 'l pla fins á la serra
catalans de cor serém.
Quan los vents de la tempesta
que arrebossa arreu y empesta
vulga entrarhi ab veu feresa,
tramontana hi vessarém.

—
Sota 'l sol de benhauransa

9 Mars 1890.

de bonansa ¡quin esclat!
tots los deus de la venjansa
¡si 'ls haurém ben trepitjat!
Las cadenas envilidas
que 'ns masegan las feridas
serán sols pels homicidas;
pels patricis, llibertat.

—
Honrarém ab ells la terra
que ab sos pits nos va criá,
já may mes lo crit de guerra
del pit nostre sortirá;
Catalunya idolatrada,
no ha arribat encar l'aubada;
quan l'anuncie l'aucellada
donarém lo cop de má.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.

Lo sabí professor alemany Dr. V. M. Otto Denk de Baviera ha enviat á la *Associació Catalanista d' Excursions Científicas* un exemplar de sa notable obra, *DIE GRAFEN VON BARCELONA, VON WIFRED I, BIS RAMON BERENGUER IV*, impresa l' any 1888 á München, en la qual fa son autor una Disertació històrica sobre la primera época de la nacionalitat catalana.

Al enviar aquesta obra á la dita associació ho fa 'l Dr. V. M. Otto Denk, acompanyantla ab la següent carta castissament escrita en nostra llengua, donant aixís una bella mostra del carinyo ab que fora d' Espanya 's considera y estudia l'idioma catalá. Diu aixís:

“Donauwoerth.—Baviera (Alemanya,) 37 de Janer de 1890.

Al Excm. Senyor President de la *Associació catalanista d' excursions científicas*.—
Molt honorable Senyor: A un investigador foraster de la terra catalana, qui de la historia política y literaria de vostra benvolguda Catalunya, tant distingida en lo present com ho fou en los antichs temps, n' ha fet l' objecte principal de sos estudis, síali permés procurar que arribe á vostres mans un exemplar d' un llibre que tracta dels Comtes de Barcelona (desde Jofre I fins á Ramon Berenguer IV,) y pregar al mateix temps que tinga per vostra part bona acullida. Si be que 'l llibre está escrit en llengua alemanya, crech no obstant poder esperar que vos, molt Senyor meu, no 'l dexaréu pas de banda.

Tindria jo á grandíssima honra que mon treball fos mereixedor del aplauso, així de la sàbia societat com de sos dignes membres, y per tant donás motiu á ésser jo admés en son sí com á un de tals, ab lo qual veuria realisat un dels desitjos que tinch mes grans. Si axí fos, ho pendria, en tal cas, com á estimul molt poderós pera portar á degut compliment la meua obra sobre la *Historia de la literatura catalana* en que estich treballant desde fa molts anys, havent fet lo propòsit de donar á conèixer per ella en ma pàtria la historia intelectual de un dels pobles mes nobles de la Europa, de la Nació Catalana.

Be voldria que aquestas ratillas de un admirador entusiasta de la hermosa y gloriosa Catalunya oferissen á vos, molt Senyor meu, ocasió de dirme alguna cosa per escrit.

Queda á vostres ordes y honor ab la major admiració.—Molt honorable Senyor President.—Dr. V. M. Otto Denk, professor.”

Molt deu agrahir Catalunya al referit escriptor alemany que tant á honra te 'l perteneixer á las associacions de nostra terra.

¡Y pensar que si tingués ocasió de consultarli sas aficions á algun castellá, probablement las hi voldria treurer del cap, demostrant aixís l' aislament en que viu 'l Príncep d' Espanya!

NOVAS

Com ja saben nostres llegidors, aquesta nit tindrà lloch en lo Teatre Principal la vetllada literaria en celebració del tercer aniversari de la fundació del *Centre Catalá* d' aquesta ciutat. A tal objecte assistiran á la mateixa entre altres il·lustres poetas y escriptors catalans. don Angel Guimerá, don Narcís Oller, don Joseph Ixart, don Joan Sardá, don Ferrán Alsina, don Joaquim Riera y Bertrán, don J. Blanch y Piera, don Narcís Verdager y varis representants de las associacions catalanistas y de la premsa de Barcelona.

En dita vetllada á més de la memoria reglamentaria y del discurs presidencial, don J. Blanch y Piera donará lectura d' un monòlech trágich recentment escrit per l' immortal autor de *Mar y Cel*, don Angel Guimerá. L' eminent novelista don Narcís Oller llegirá també un quadret inédit escrit expressament pera la festa del *Centre Catalá*. També 's llegiran poesias del eminent Mossen Jascinto Verdager y del conegut poeta don Manel Ribot y Serra, don Jaume Novella de Molins, don Joan Freixa y Cos, don Joseph Calonge, escolapi, de la inspirada poetisa sabadellenca donya Agnès Armengol de Badía, y altres que no podém precisar á la hora que escrivim aquestas ratllas.

Perdrá part també en la vetllada, lo conegut industrial y entusiasta catalanista don Ferrán Alsina.

No dúptem que ab aytals motius lo Teatre Principal 's veurá sumament concorregut, donant aixís los sabadellenchs una prova més de sa simpatía envers la llegendria causa de la Patria.

Demá, dinmenge, en obsequi als il·lustres representants del Catalanisme, tindrà lloch una excursió al vehí poble de Sant Esteve de Castellar, celebrantse un fraternal dinar al qual tots quants desitjin assistirhi poden inscriurers en la llista que al efecte s' ha obert en lo *Centre Catalá*.

L' hora de sortida pera dita excursió será de 8 á 11 del matí, en tartanas que peratal objecte estarán á la disposició dels inscrits, en la plassa de Sant Roch.

Lo passat dissapte morí en la vehina Tarrassa, ahont se trobava ab motiu de fer las compres pera la vinent temporada, lo conegut y apreciablestísim comerciant de Madrid, don Pau Dachs y de Vilar.

A son enterro, que 's verificá diumenge, hi assistí un numerossíssim séquit, en 'l qu' hi vegerem un crescut número de fabricants d' aquesta localitat, prova eloqüent de las moltas simpatias ab que contaba 'l finat.

Síali la terra lleu.

Demá, diumenge, tindrà lloch en l' *Ateneo Sabadellés*, una solemne vetllada necroló-

gica dedicada á honrar la memoria del que fou un de sos més actius socis, don Joseph Ventura (Tarrida) (Q. E. P. D.).

Lo concert que se celebrá lo passat diumenge en los salons del Centre Industrial per lo notable quinteto de Barcelona y la reputada orquesta *Mutins*, feu per complert las delicias de la nombrosa concurrencia qu' hi assistí, la qual demostrá vivíssims desitjos de que s' organisin sovint tan agradables diversions.

Lo Colegi de Sant Joseph d' aquesta ciutat solemnizará la festa de son Patró ab los següents cults:

A las set del matí lo digne Director, professors y deixebles acompanyarán la imatge del Sant Patriarca á la parroquial iglesia de Sant Félix.

A las vuit Comunió general, ocupant la cátedra del Esperit Sant lo Rvent. Dr. don Pere Berbena.

Per la nit, á las sis y mitja, se cantarà 'l sant Rosari, finalisant ab l' himne á Sant Joseph, després del qual serà acompanyada ab professó la santa Imatge al oratori del Col·legi, en qual pati se disparará un bonich castell de *Fochs artificials*.

Son veritablement dignes de recompensa 'ls esforços que fa 'l Rut. Roch Chabás, cronista de la provincia d' Alacant, en sa revista *El Archivo*, á fi de posarla á una altura á que pocas publicacions han arribat en Espanya. Avuy per avuy, fora lo *Boletín de la Real Academia de la Historia* (que tampoch té un caràcter tan general), se pot dir que es en nostre pays la primera revista de ciencias històriques. En la secció de documents, n' hi publica d' interessantíssims del regnat d' en Jaume I.

L' Associació Nacional d' Enginyers Industrials ha dirigit exposicions als Ministres de Ultramar y de Foment, protestant de la crenció de la carrera d' Enginyers Electricistas, los quals en tot cas deurían estudiar en la Escola Industrial de Barcelona y prepararse, com los demés, en la Politècnica de Madrid.

Altra cosa que aixó serà una injusticia y atropells de drets.

¡Pero hi están tan acostumats ja 'ls nostres Guberns!

En la impossibilitat material de contestar totas las cartas y telégramas que aquesta Redacció y 'l senyor Folguera han rebut, felicitantse del bon éxit de la causa seguida contra LO CATALANISTA, nos complavém en fer públich lo nostre agraïment á tots los que s' han interessat d' una manera tan noble per la nostra modesta publicació.

Sa patriòtica actitud nos obliga á ser conseqüents per sempre en la via empresa pera contribuir al regoneixement dels drets de Catalunya.

Lo dilluns passat doná 'l senyor Puig Samper la sexta de sas Conferencias sobre Dret Catalá, que dedica al *Centre Escolar Catalanista*.

Fou concorreguda y celebrada com las anteriors.

Ha mort lo Director de la Sucursal del Banch d' Espanya á Barcelona, don Joseph M. Diaz Trigueros.

Encara que natural de Málaga, sentía admiració per las cosas de nostra terra y era

atalà de cor. Contragué matrimoni ab una filla de Catalunya de família distingida, donya Purificació de Palau, essent també català son fill polítich don Joaquim Font y Bota.

No 's planyia en prodigar elogis á nostras institucions forals y sentia vera afecció per lo dret civil català, fins al punt d' haver colocat á sa família en sas últimas disposicions baix l' amparo d' aquell, fora dels preceptes del nou Códich castellá, tan fatal pera nostre pays.

Acompanyém á la família del difunt en lo sentiment que 'ls hi ha causat tan sensible pérdua.

Baix la iniciativa de la *Associació Catalanista* s' ha constituït á Reus una *Associació d' agricultors de Reus y sa comarca*, qual llengua oficial serà la del pays.

La Junta directiva, formada per gran número de companys nostres d' idees, ha quedat constituïda en aquesta forma: don Ramon Vidiella y Balart, president; don Joseph M.ª Sunyer y Guardiola, vice-president; don Joseph Caixés y Batlle, interventor; don Pau Abelló y Boada, tesorero; don Pau Font y Rubinat, don Antoni Ferrater, y don Joseph Ribas y Fort, vocals; y secretaris don Lluís Guardiola y Sunyer, y don Joseph Fumanya y Giol.

En l' *Eden-Theatre* de París, lo torero Àngel Perez, al executar la sort de la garrotxa, caygué de tal manera á terra que 's fracturá el bras esquerra per duas bandes.

Fou traslladat al hospital.

¡Viva la gracia espanyola! podrán d'í 'ls francesos.

La societat viti-vinícola saguntina, ha acordat celebrar un Concurs-Exposició de pulverisadors en sa casa social, lo día primer de Maig vinent, ab l' objecte d' escullir entre tots los que 's presentin, aquells que reuneixin las mellors condicions de pulverisació.

La societat admetrà quants aparells se li remetin fins lo 25 d' Abril, encarregantse de sa instalació y custodia. Lo Concurs durará fins lo 31 de Maig, deventse enviar las adhesions al President de la Societat en Sagunto, ó al director de *El Progreso Agrícola* en Valencia.

També la societat de propietaris y agricultors de Navarra se proposa celebrar en Tudela (Navarra) un concurs d' aparells pera combatre 'l *milliu*. Lo certámen s' efectuará lo día 7 d' Abril del corrent any, y 's concediran als constructors las recompensas á que s' hajan fet acreedors segons lo dictámen del Jurat.

Igualment tenim entés que al Aragó se celebrarà altre Concurs de pulverisadors á mitjans del present mes, á qual objecte nostre compatriç don M. Jané y Gasset, president del Certámen aragonés s' ha apersonat en lo Concurs vitícola de Badalona, pera estudiar-lo y escullir los aparells que més puguin satisfer las necessitats del seu pays.

Ab tot aixó, vagi aprenent *La Publicidad* quins son los fruyts dels Concursos agrícolas de Badalona, *encara que sos Cartells s' hagin publicat en català*.

Hem rebut un exemplar d' una comedia catalana en un acte y en vers, nomenada *Lo Follet*, y deguda á la ploma del jove escriptor don Joan Mombrú.

La edició ha sigut costejada per varios fills de Sant Feliu de Codinas, en qual localitat s' estrená l' obra ab gran éxit.

Ha mort á Barcelona lo senyor don Francisco Gay, pare dels nostres estimats amichs los entussiasistas catalistas, don Joaquím y don Joan.

Los acompanyém en son sentiment.

Ha sortit á llum un notable *Tratado de educación escolar*, escrit per don Agustí Rius.

En ell, s'oposa son autor á que s'instruheixin los noys de Catalunya, Mallorca, Valencia, Galicia y Vasconia, en la llengua castellana, lo qual no vol dir que no se'ls hi ha d'ensenyar en la escola, com á coneixement útil; perque—diu—*es molt diferent ensenyar una llengua extranya ó ensenyar en una llengua extranya*.

Pera justificar sa opinió aduheix l'exemple de lo que succeheix en altrás nacions, exposa 'ls graves inconvenients del sistema adoptat á Espanya y cita textos d'autors y fins lleys pedagógicas que venen á reconeixer la necessitat de que se'ls hi permeti als mestres ensenyar als noys en la llengua en que aprengueren á parlar sos primers mots.

Com se veu, donchs, es lo senyor Rius un partidari mes de la ensenyansa catalana, qual necessitat cada día va imposantse en major grau als catalans que pensan rectament.

Lo llorejat poeta don Joseph Franquet y Serra, está acabant una comedia catalana en tres actes intitulada *Lo lladre domèstich*, que's estrenará á Girona en lo Teatro de la societat *Centro Moral Gerundense*, per la Secció Dramática de la mateixa.

Lo *Foment de la Agricultura* de Badalona deu celebrar demá la clausura de son Concurs Vitícola, qual éxit ha superat á tots sos desitjos.

En l'espai d'aquestas duas setmanas la Exposició agrícola s'ha vist molt concorreguda, s'han verificat los experiments ab éxit notable, y han tingut lloch las *Conversas Agrícolas*, á manera de Congrès, en las quals s'han discutit temes importantíssims pera 'ls nostres pagesos.

Ab tot y que las Autoritats de la Província han presidit moltes de sas sessions, aquestas s'han celebrat sempre en catalá, essent lo catalá la llengua oficial del Concurs fins pera 'ls anuncis mes insignificants.

Tots los días ha visitat la Exposició una Comissió molt numerosa de la Secció de Carreres Especials del *Centre Escolar Catalanista*, la qual publicarà després un lluminós Dictamen sobre las observacions que hagi fet en lo notable Certamen Agrícola badaloní.

Ha comensat ja á discutirse en la *Academia de Jurisprudencia y Llegislació de Barcelona* l'actitut que deurá guardar aquesta Corporació devant lo desdixat projecte d'*Apéndices* al Códich Civil.

Molt devém esperar dels elements sans que en dita Academia hi figuran, alguns dels quals tan brillant paper hi feren en la darrera campanya contra l'article 15 del Códich.

Lo diumenge passat se celebrá un dinar en lo Restaurant Justin de Barcelona pera solemnisar lo bon éxit de la causa seguida contra LO CATALANISTA.

Los comensals eran mes de reixanta, y presidia la festa l'advocat defensor don Joan Sardá, á qual distingida senyera li fou remés lo ram del mitj de la taula.

Pronunciaren brindis entussiasistas los senyors Sardá, Oller, Sanllehy, Pin y Soler, Salvat, Riera y Bertrán, Alsina (Ferrán), Novellas de Molins, Alsina (Pere), Fatjó (Pio), Pella y Forgas, Guimerá y 'l nostre Director.

Lo senyor Folguera donà las gracias, y proposà s' enviés als estudiants de Vich processats per una falla catalanista que aparegué 'l dia de l' aprobació del Còdich Civil, lo següent telégrama:

Don Marian Serra y Esturi.—Vich.—"Reunits en fraternal convit pera celebrar lo bon resultat de la acció criminal contra *Lo Catalanista*, havém acordat saludar calurosament als estudiants de Vich acusats també per defensar las llibertats catalanas. ¡Visca la autonomia de la Pàtria!—Per tots.—Folguera."

Difficilment oblidará aquesta Redacció la diada del diumenge passat.

ANUNCI OFICIAL

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA

ANY XXXII DE LLUR RESTAURACIÓ

Ab posterioritat á la publicació del Cartell, l' Excelentíssim Ajuntament d' aquesta ciutat, en consistori del dia 4 del corrent, s' ha servit oferir lo següent premi extraordinari:

Una medalla d' or, encunyada ab lo traquell que posseheix aquella Corporació, protectora de la Institució, ab lo nom del autor que resulti serhó de la poesia que millor glorifiqui la Exposició Universal, y además mil pessetas de gratificació.

Se concedirán *dos accésits* á las poesias que segueixin en mérit á la que obtinga 'l premi, consistent *lo primer* en una medalla de plata com la anterior y cinchentas pessetas de gratificació, y *l segon* en igual medalla de bronzo y gratificació de duascentas cinquanta pessetas.

Las poesias que obten á n' aquest premi extraordinari deurán presentarse avans del mitjdia del 15 d' Abril prop-vinent, en las condicions mateixas consignadas en lo cartell publicat en primer de Janer d' enguany.

Barcelona 10 de Mars de 1890.—Lo President, *Joaquim Rubió y Ors*.—Lo Secretari, *Sebastià Farnés*.

ANUNCIS PARTICULARS

LA SUECA

8, PELAYO, 8.—Aprop de la Universitat.—BARCELONA

No comprar *mobles* sens visitar abans los que tant resistents y de última novetat ven aquest establiment á los més reduhits *preus de fàbrica*, ja que son gran taller, montat á la altura dels més importants de l' extranger, permet recomanar sos productes per sa *gran baratura, resistencia y bon gust*.

Moviliaris *complets á preus may vistos*.

Hi há especialitats pera *magatzems, fondas, casas-torres*, etc., inclosos *tapisats y cortinatges* y las tan celebradas *cadiras suecas*.

NINGÚ SURT SENS COMPRAR

No olvidar 'l n.º 8 del carrer de Pelayo los que estigan pròxims á casarse.

No olvidarse de LA SUECA. Pelayo, 8